

IRIS incidentenregistratie
Jaaranalyse 2008-2009



IRIS
school
veiligheids
pakket

www.schoolveiligheidspakket.nl

Inhoudsopgave

<u>1. Conclusie incidentenregistratie 2008-2009</u>	4
1.1 Inleiding_____	4
1.2 De school, de organisatie en de aanpak bij incidenten_____	5
1.3 De incidenten van het afgelopen schooljaar_____	6
1.4 Samenvattend_____	7
<u>2. Incidentenregistratie in het schooljaar 2008-2009</u>	9
2.1 Inleiding_____	9
2.2 Het aantal registraties_____	10
2.3 Het aantal actieve registratoren_____	13
2.4. De incidenten van het schooljaar 2008-2009 _____	16
2.5 De aanpak van school bij incidenten_____	21
<u>3. Schoolveiligheid en incidentenregistratie</u>	26
3.1 Veiligheid in het onderwijs_____	26
3.2 Uitgangspunten voor school en veiligheid_____	27
3.3 Instrumenten ter ondersteuning van schoolveiligheidsbeleid_____	28
3.4 IRIS incidentenregistratie_____	29
3.5 IRIS voor een volledige ondersteuning van het veiligheidsbeleid_____	30
Bijlage 1: DSP7	31
Bijlage 2: DSP-Groep	32

1. Conclusies incidentenregistratie 2008 - 2009

1.1 Inleiding

Een groot deel van de jongeren in de leeftijd van 10 tot 17 jaar plegen jaarlijks delicten¹. Andere enquêtes geven aan dat leerlingen en personeel in het onderwijs zich in het algemeen wel veilig voelen². Toch zijn er problemen met veiligheid in het onderwijs. Goed veiligheidsbeleid op basis van goede informatie komt maar moeizaam tot stand. Veel onderwijsinstellingen weten nauwelijks hoe de veiligheidssituatie is en zijn daardoor niet of nauwelijks in staat om preventief beleid te voeren. Er is geen sprake van een structureel veiligheidsbeleid. Dit leidt tot ad hoc maatregelen en soms nare verrassingen.

Met enige regelmaat worden we opgeschrikt door ernstige incidenten. Schietpartijen in Finland en Duitsland, maar ook in Nederland zagen we het afgelopen jaar incidenten met ernstige en soms zelfs dodelijke gevolgen. Er waren veel bedreigingen met zowel wapens en geweld als ook onderschepte mededelingen op internet over aanstaande aanslagen op scholen. De aandacht voor deze incidenten wakkert het gevoel aan dat het ernstig gesteld is met de veiligheid in het Nederlandse onderwijs, maar is dat dan ook zo?

IRIS is een instrument dat scholen vrijwillig en op eigen initiatief inzetten om incidenten mee te registreren. Dit maakt het mogelijk om zicht op de veiligheidssituatie te krijgen binnen de eigen school en om zichzelf anoniem met anderen te vergelijken. Elk jaar maken wij de landelijke jaaranalyse. Dit gebeurt niet om aan te geven hoe erg het is, maar om vergelijkingsmateriaal aan te leveren; een zogenaamde benchmark. Daarnaast is van belang dat op basis van de cijfers gezocht wordt naar wat representatief is.

Kortom:

In hoeverre komen de geregistreerde incidenten overeen met de werkelijkheid en wat kunnen we hiervan leren?

De kennis die incidentenregistratie oplevert heeft als doel om scholen bewust(-er) met veiligheid om te laten gaan. Landelijk zien wij een aantal trends. Alle informatie hierover vindt u in hoofdstuk 2, in dit hoofdstuk presenteren we in het kort de conclusies.

¹ Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005, Wetenschappelijk Onderzoeks en Documentatie Centrum, Ministerie van Justitie.

² "ontwikkeling van sociale veiligheid in het Voortgezet (Speciaal) Onderwijs 2006 – 2008", prof. dr. T. Mooij en drs. W. de Wit, ITS Radboud Universiteit Nijmegen en "Monitor sociale veiligheid in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) – 2006", MBO-raad

1.2 De school, de organisatie en de aanpak bij incidenten

De organisatie in school

Deze jaaranalyse is gebaseerd op de registraties van incidenten van 216 scholen, dat is een toename van 12 scholen ten opzichte van de vorige jaaranalyse. Dit jaar zien we echter dat het aantal geregistreerde incidenten is afgenomen. In het schooljaar 2008 – 2009 zijn er 7.063 incidenten geregistreerd tegenover 8.528 in het schooljaar 2007 - 2008. Het lijkt strijdig om te concluderen dat nog steeds meer scholen overgaan tot registratie, maar dat de hoeveelheid geregistreerde incidenten afneemt. Het blijkt echter dat het aantal geregistreerde incidenten per registrarator in 2008 - 2009 hetzelfde is gebleven ten opzichte van het jaar daarvoor. De daling in het totaal aantal geregistreerde incidenten is te wijten aan het afgenomen aantal mensen dat incidenten registreert per school. Er is dus een duidelijk verband tussen het aantal mensen dat actief registreert en het aantal geregistreerde incidenten.

In de categorie slecht registrerende scholen (zie toelichting in tabel 2) valt 65% van de scholen. Dit is een hoog percentage en ook een behoorlijke toename ten opzichte van het voorgaande jaar (+7%). Onder de noemer matig en slecht registrerend vallen zelfs 83% van de scholen. Daarmee is voor het eerst in vier jaar het percentage goed registrerende scholen afgenomen.

Het klinkt zo simpel: hoe meer mensen registreren, hoe meer incidenten opgemerkt worden en hoe beter het zicht op de veiligheidssituatie wordt. De afgelopen jaren zagen we dat scholen zich telkens beter organiseerden en meer incidenten registreerden, maar kennelijk is het afgelopen jaar het enthousiasme afgenomen. Door de afname van het aantal geregistreerde incidenten kan niet gesteld worden dat de situatie verbeterd is, in tegendeel: de situatie is verslechterd. Scholen zijn slechter voorbereid op mogelijke incidenten.

Op het gebied van school en veiligheid is alle kennis voor goed veiligheidsbeleid aanwezig, maar door de bomen valt het bos niet meer te zien. Wij menen dat de reden voor de verslechtering ligt in de hoeveelheid (externe) partijen en methoden die zich met veiligheid in het onderwijs bezighouden. We zien letterlijk op veel scholen veiligheidscoördinatoren worstelen met de doelstellingen en organisatie van het veiligheidsbeleid. De hoeveelheid informatie, die meestal niet onderling vergelijkbaar is, levert een vaag en onduidelijk beeld op van de manier waarop veiligheid aangepakt zou moeten worden. Dit is een ontmoedigende situatie voor het onderwijs.

De aanpak bij incidenten

Net als verleden jaar is de aanpak bij incidenten in het onderwijs harder geworden. Scholen kiezen structureel voor de hardere reacties wanneer zich een incident voordoet, dat is met name te zien aan het aantal schorsingen. De keuze voor schorsing gaat ten koste van de "zachtere" reacties zoals: lesverwijdering, taakstraf en opvang.

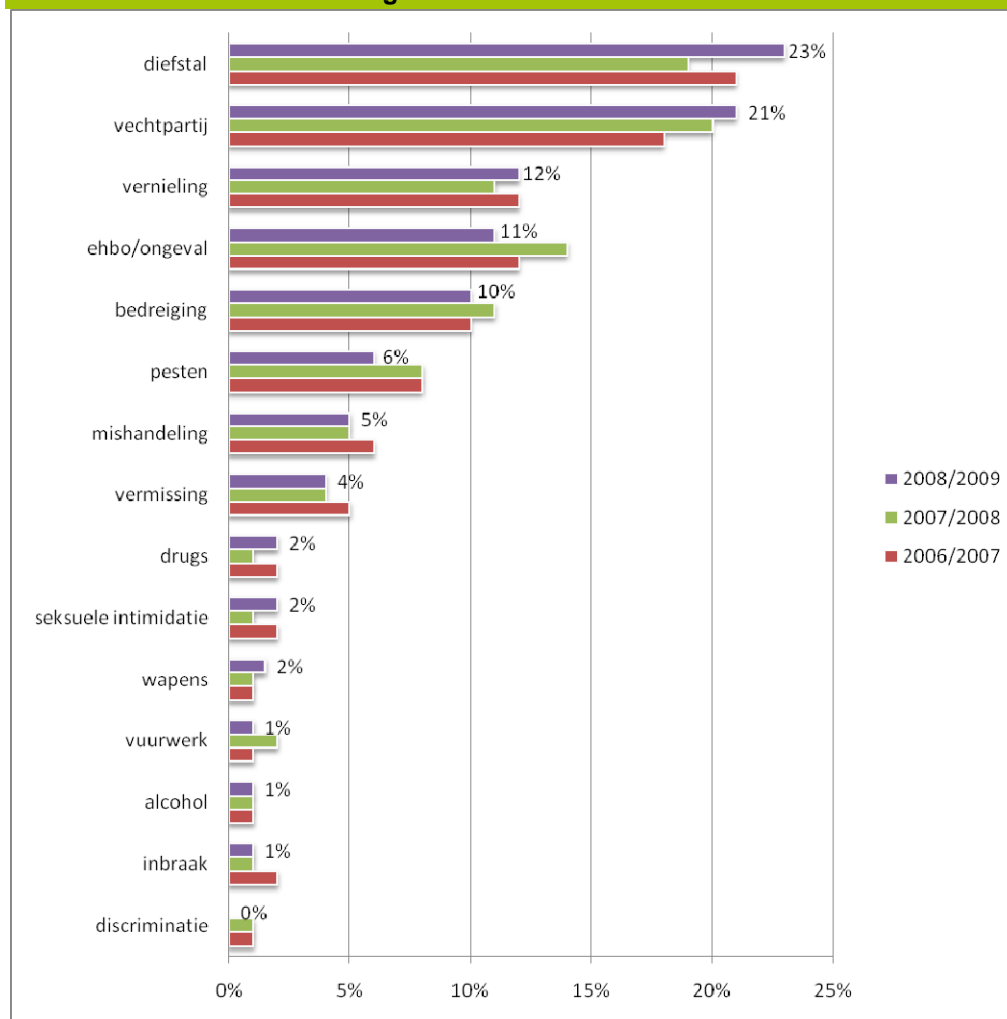
De samenwerking met de politie lijkt enigszins toe te nemen, maar blijft laag. De voorkeur van de scholen ligt nog steeds bij het zelf oplossen van haar problemen.

Opmerkelijk is dat er sprake is van een consequentere aanpak bij incidenten, maar dat dit zeer eenzijdig op schorsen is gericht bij een grote variatie aan incidenten. Een sterke toename van schorsingen zien we met name bij incidenten met alcohol, vuurwerk en seksuele intimidatie.

Het beperkte zicht op de veiligheidssituatie in het onderwijs en de zich veelal onverwacht voordoende incidenten, lijkt te leiden tot te simpele, reactieve maatregelen.

1.3 De incidenten van het afgelopen jaar

Grafiek 1 Procentuele verdeling van de incidenten in IRIS 2006 – 2009



Materiële zaken

Na jaren van een dalend percentage incidenten op het terrein van materiële zaken, zien we in het schooljaar 2008 – 2009 plotseling een sterke stijging. Met name het aantal diefstallen is sterk gestegen met 4%. Als we kijken naar het aantal diefstallen ten opzichte van het aantal diefstallen in 2007 – 2008 is er sprake van een toename van 21%. Een deel van deze toename is te wijten aan de slechtere registratieresultaten het afgelopen schooljaar. Scholen die weinig registreren (en daarmee een slecht zicht op de veiligheidssituatie hebben) registreren altijd relatief meer eenvoudig aan te wijzen incidenten als diefstallen en vechtpartijen. Toch valt hiermee niet de gehele toename te verklaren. Er is een serieuze toename van diefstal vast te stellen.

Als we kijken naar de locaties waar de meeste diefstallen voorkomen zijn dat met name de leslokalen, de kleedkamers en de fietsenstallingen. Opvallend veel elektronica wordt gestolen; mobieltjes, camera's, I-pods, maar ook sim-kaarten en geheugenkaarten. Verder blijven geld en portemonnees gewilde zaken, naast (merk-)kleding en scooters.

Persoonsgerichte agressie

In de vorige jaaranalyse constateerden we een serieuze toename van persoonsgerichte agressie. Hieronder verstaan wij vechtpartijen, mishandelingen, pesterijen en bedreigingen. Dit jaar zien we het totale percentage hiervan iets dalen van 44% naar 42%, ondanks de lichte stijging (+1%) van het aantal vechtpartijen. De stijging van het aantal vechtpartijen is vermoedelijk veroorzaakt door de slechtere registratie, waarbij vechtpartijen altijd relatief meer geregistreerd worden. Ook aan de slechtere registratie is toe te schrijven dat het percentage pesten gedaald. Hoogst waarschijnlijk is hier geen sprake van daling, maar van vermindering van registratie. Het blijft zaak om aandacht te besteden aan persoonsgerichte agressie.

De meeste vechtpartijen vinden plaats in het leslokaal, gevolgd door het plein en de gang. Meestal begint het met woordenwisselingen en meningsverschillen. Ook zien we vaker dat de vechtpartijen tussen leerlingen van verschillende scholen ontstaan.

1.4 Samenvattend

De aandacht voor incidenten in het onderwijs kunnen de indruk geven van onveilige scholen. Volgens verschillende enquêtes voelen personeel en leerlingen in het onderwijs zich echter veilig. Toch zijn (schoolgaande) jongeren veelvuldig veroorzakers van incidenten, ook al zijn dat veel "kleine" incidenten.

Na jaren van een afnemend percentage diefstallen hebben we het afgelopen schooljaar een sterke stijging gezien. Toch blijft persoonsgerichte agressie (vechtpartijen, mishandelingen, pesterijen en bedreigingen), ondanks een lichte daling, vaker voorkomen dan de materiële zaken (diefstal, vernieling, vermissing en inbraak). Op dit moment ontbreekt in de meeste schoolgebouwen de organisatie om dit gericht aan te pakken.

Zoals we al jaren kunnen spreken van enquête-moeheid in het onderwijs, lijkt er ook een registratie-moeheid op te treden. Hiermee wordt de praktische kennis van de eigen veiligheidssituatie binnen scholen nog verder beperkt. Daarmee is de kans toegenomen dat een moeilijke situatie ontaardt in een incident.

Er is een grote hoeveelheid kennis aanwezig over veiligheid in het onderwijs. Toch lijkt het niet te lukken om dit in praktisch en preventief veiligheidsbeleid om te zetten. Scholen worstelen letterlijk met de organisatorische implementatie. De ernstige incidenten die in de media veel aandacht krijgen, de aandacht voor schoolveiligheid van instellingen buiten de school en de onzekerheid over de eigen veiligheidssituatie leidt er nu alleen toe dat scholen harder optreden wanneer zich een incident voordoet. Bij veel incidenten wordt eenvoudigweg sneller geschorst.

De kans dat er in en rond een school sprake is van onveiligheid en criminaliteit is een gegeven. Maar dat wil niet zeggen dat hard optreden na een incident de oplossing is. Veiligheidsbeleid is sterk gericht op preventie. Als de school rationeel met (on-) veiligheid omgaat en

- de feiten goed inventariseert, registreert en analyseert;
- op grond daarvan een degelijk beleid maakt;
- waarbij de school steeds goed kijkt 'wat werkt en wat werkt niet' (evaluatie);

dan blijkt het goed mogelijk om tot een veiliger school te komen.

Veiligheid moet structureel in de organisatie opgenomen worden. Samenwerking met externe partijen is nodig, maar de school dient sturend te zijn. Hulpmiddelen als incidentenregistratie, enquêtes en een schouw kunnen het veiligheidsbeleid goed ondersteunen. Deze hulpmiddelen moeten per school vanuit eigen doelstellingen ingezet worden. Op deze manier is het mogelijk om actuele en aan de locatie gebonden gegevens in beeld te krijgen.



2. Incidentenregistratie in het schooljaar 2008 - 2009

2.1 Inleiding

In Nederland hebben het afgelopen schooljaar meer dan 350 vestigingen van onderwijsinstellingen uit het VO en MBO met IRIS incidenten geregistreerd die zich voordoen in en rond school. Het doel is om met de registraties verbanden te leggen tussen incidenten. Waarom is dit jaar diefstal bijvoorbeeld toegenomen? En waarom neemt het aantal schorsingen al vier jaar op een rij toe?

Het ontdekken van dit soort trends en het structureel behandelen van dit soort vragen, maakt het mogelijk maatregelen te treffen waarvan het effect later gemeten kan worden. Is bijvoorbeeld het aantal pestincidenten afgenomen en kunnen we dat toeschrijven aan ons beleid? Kortom: weten we wat zich voordoet op school en kunnen we dat positief beïnvloeden?

Elk jaar maken meer scholen gebruik van IRIS. We nemen in de jaaranalyse echter niet alle scholen mee. Er zijn scholen die laat in het schooljaar zijn begonnen en scholen die niet of nauwelijks registreren. We hebben deze buiten beschouwing gelaten om een zo goed mogelijk beeld te geven van de incidenten op scholen in Nederland. Dit jaar hebben wij 216 scholen meegenomen in de jaaranalyse.

Dit jaar zien we echter dat het aantal geregistreerde incidenten is afgenomen. Dit is toe te schrijven aan een toename van slecht en matig registrerende scholen en een afname van de zeer goed registrerende scholen

Tabel 1 Gebruik IRIS 2004/2009

Schooljaar	Aantal vestigingen	Aantal incidenten
2004-2005	75	1881
2005-2006	120	6808
2006-2007	162	7038
2007-2008	204	8528
2008-2009	216	7063

Er zijn dit jaar 1.465 incidenten minder geregistreerd dan het jaar ervoor (dat is een daling van 17%). Dit jaar hebben we 12 scholen meer meegenomen in de analyse.

In dit hoofdstuk bespreken wij de algemene conclusies met betrekking tot de incidentenregistratie in Nederland. Om te beoordelen of een school kwalitatief goed registreert wordt gekeken naar drie punten, uit de combinatie ontstaat een conclusie over de kwaliteit van het registreren. De drie punten zijn:

- Het aantal registraties
- Het aantal actieve registratoren
- De type incidenten en de representativiteit van de registraties

2.2 Het aantal registraties

Een belangrijk onderdeel in elk goed veiligheidsbeleid is het beoordelen en definiëren van incidenten en het ontwikkelen van normen. Een groter aantal registraties van incidenten leidt tot een beter overzicht en inzicht van de veiligheidssituatie op school. Maar nog meer dan dat geeft het aan of voldoende mensen met regelmaat de veiligheidssituatie inschatten en beoordelen. Het is kortom eerder een aanduiding over de organisatie rondom veiligheid en of die goed functioneert, dan dat het direct een aanduiding is of de school werkelijk weet wat er gebeurt. Het proces is in ieder geval op gang.

Op basis van de ervaringen en registraties in IRIS hebben wij de volgende normen ontwikkeld.

Tabel 2 Kwalificatie registrerende scholen

Aantal registraties per jaar	Kwalificatie
0 - 25	Slecht registrerende school
25 - 49	Matig registrerende school
50 - 99	Goed registrerende school
100 - 249	Zeer goed registrerende school
> 250	Uitmuntend registrerende school

Zoals gezegd zijn deze normen een aanduiding of een school voldoende bezig is met veiligheid. We zien dat matig en slecht registrerende scholen vaak binnen een jaar weer stoppen met registratie. Een deel komt juist bij de goed registrerende scholen terecht .

Als een school meer dan 50 incidenten per jaar registreert, lijkt er een kritische grens bereikt te zijn, waarbij de schoolorganisatie structureel kijkt naar incidenten.

Regelmatig krijgen wij te horen dat deze aantallen incidenten niet op school voorkomen. Veel onderzoek geeft aan dat jongeren in de schoolgaande leeftijd vaak betrokken zijn bij incidenten. Uit onderzoek in 2005 van het Ministerie van Justitie³ onder 1460 jongeren in de leeftijd van 10 – 17 jaar komt het volgende citaat:

“Meer dan de helft van de jongeren (55,7%) zegt in de afgelopen 12 maanden een van de 33 delicten te hebben gepleegd. Exclusief overtredingen zoals 'zwartrijden' en 'vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode' heeft 40,0% van de jongeren in de afgelopen 12 maanden een van de 31 delicten gepleegd.”

Bij 10 – 13 jarigen zijn de percentages wat lager en bij 14 – 17 jarigen zijn de percentages hoger. Deze leeftijdsgroepen experimenteren en zoeken grenzen en zijn daardoor ook vaker bij incidenten betrokken. Als school kun je er van uit gaan dat incidenten zullen gebeuren, om de eenvoudige reden dat deze leeftijdsgroep aanwezig is. Als we grofweg de percentages op het aantal leerlingen in school loslaten (bijvoorbeeld 40% van de 1000 leerlingen), dan ontstaat er een indicatie van het aantal incidenten (bij dit voorbeeld 400 incidenten) waarbij leerlingen betrokken zijn. Al zou een kwart van de incidenten op en rond de school zelf gebeuren, dan ontstaat al een beeld van de omvang en is het aannemelijk dat op de meeste scholen meer geregistreerd kan worden.

Het is niet verstandig om te blijven ontkennen dat incidenten voorkomen op school. Dit heeft vaak een averechts effect op de veiligheidssituatie. Het is verstandiger te weten wat zich afspeelt in en om school om daarmee de mogelijkheid te creëren om beleid te maken en zo nodig tijdig in te grijpen.

Noot ³ Bron: Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005, Wetenschappelijk Onderzoeks en Documentatie Centrum, Ministerie van Justitie

Tabel 3 Aantal registraties per school

Schooljaar	Het aantal vestigingen	Het aantal registraties per school
2004-2005	75	25
2005-2006	120	57
2006-2007	162	43
2007-2008	204	42
2008-2009	216	33

In het afgelopen schooljaar is het aantal registraties per school sterk afgenomen. Gemiddeld zijn er per school 33 incidenten geregistreerd. Hiermee wordt de norm goed registrerende school niet gehaald. Dit cijfer is een gemiddelde en de verschillen tussen scholen zijn groot. Toch kunnen we spreken van een groot aantal scholen dat minder registreert. Dit is toe te schrijven aan een toename van slecht en matig registrerende scholen en een afname van de zeer goed registrerende scholen.

Met nadruk willen we er op wijzen dat het *aantal registraties* iets anders is dan het *aantal incidenten*. Uit verschillend onderzoek blijken er op scholen veel meer incidenten te gebeuren dan dat er geregistreerd worden. Het gemiddelde mag niet gezien worden als een afspiegeling van wat zich afspeelt op school.

Er is wel een relatie tussen beter weten wat er gebeurt en veel registraties:

hoe meer er geregistreerd wordt, hoe beter een school de veiligheidssituatie kent en hoe beter een school (voorzorgs-)maatregelen kan nemen.

En vice versa:

hoe minder er geregistreerd wordt, hoe slechter een school de veiligheidssituatie kent en hoe slechter een school (voorzorgs-)maatregelen kan nemen of voorbereid is op ongewenste situaties.

Er kan dus niet gesteld worden dat de situatie verbeterd is, in tegendeel: de situatie is verslechterd. Scholen zijn slechter voorbereid op mogelijke incidenten.

Tabel 4 Scholen gecategoriseerd naar aantal geregistreerde incidenten

	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Aantal registraties	%	%	%
0-24	64%	58%	65%
25-50	17%	22%	18%
51-100	15%	13%	12%
101-250	3%	4%	4%
250 of meer	2%	3%	1%
totaal	100%	100%	100%

In de categorie slecht registrerende scholen valt 65% van de scholen. Dit is een hoog percentage en ook een behoorlijke toename ten opzichte van het voorgaande jaar. Onder de grens van 50 registraties per jaar bevinden zich zelfs 83% van de scholen. daarmee is voor het eerst in vier jaar het percentage goed registrerende scholen afgenomen.

Het lijkt strijdig om te concluderen dat nog steeds meer scholen overgaan tot registratie, maar dat de kwaliteit afneemt. In ieder geval betekent dit dat inzicht in de veiligheidstoestand beperkt blijft.

2.3 Het aantal actieve registratoren

Zicht krijgen op incidenten vraagt een inspanning van meerdere mensen. Zij moeten de normen op school actief uitdragen: het is nodig dat iedereen weet wat wel en niet mag in school. Maar ook waar en bij wie melding van een incident gemaakt kan worden. Het is verstandig om met meerdere mensen incidenten te registreren. Niet alleen voor de bereikbaarheid van een registrator als er iets gemeld moet worden, maar ook om de registratoren elkaar te laten stimuleren en om een breder beeld van de incidenten te krijgen. Bij een school waar bijvoorbeeld alleen de gymnastiekleraar verantwoordelijk is voor de registraties, zie je vaak opvallend veel incidenten in de gymzaal, zoals kneuzingen en verstuikingen. Bovendien is het risico bij één registrator groot dat alle registraties ophouden wanneer hij ziek wordt of ontslag neemt.

Het is nodig om verschillende mensen te laten registreren, vanuit verschillende functies en vanaf verschillende plekken in school om een representatief beeld te krijgen van de incidenten.

Tabel 5 Aantal actieve registratoren per school

	2007/2008	2008/2009
Aantal registratoren	% scholen	% scholen
1	35 %	35%
2	22 %	28%
3	17 %	13%
4	7%	7%
5	5%	3%
> 5	14%	14%
Totaal	100%	100%

De meeste scholen (35%) werken met 1 registrator, dit is gelijk aan het schooljaar 2007 - 2008. Dit jaar zien we een stijging van het aantal scholen dat met twee mensen actief is geworden, maar dat is toe te schrijven aan een daling van het percentage scholen waar met drie en met vijf mensen geregistreerd wordt.

De afgelopen jaren hebben we telkens een daling van het percentage scholen met 1 actieve registrator gezien ten gunste van scholen die met meerdere mensen registreren, deze daling is dit jaar gestopt. De jaarlijkse toename van het percentage scholen dat 3 actieve registratoren heeft is dit jaar ook omgeslagen in een daling.

Het percentage scholen dat met twee mensen registreert is toegenomen ten koste van het percentage scholen dat met meer dan 3 of meer mensen registreert.

Tabel 6 Aantal registraties per registrator

	2007/2008	2008/2009
Aantal registraties	% scholen	% scholen
1	27%	27%
2 - 10	52%	51%
11 - 30	14%	15%
31 - 50	3%	4%
50 - 100	2%	2%
> 100	2%	1%
Totaal	100%	100%

Leesvoorbeeld: 27% van alle registratoren heeft het hele schooljaar slechts 1 incident ingevoerd; 1% van hen registreerde meer dan honderd incidenten.

In tegenstelling tot de toename van het aantal deelnemende scholen is het aantal actieve registratoren afgenomen. In IRIS zijn dit jaar 572 registratoren actief geweest. Vorig schooljaar lag dit aantal op 642. Het merendeel (78%) van de registratoren, registreert 10 incidenten of minder per jaar. Dit is een laag aantal registraties waarbij door gebrek aan regelmaat, makkelijk vergeten kan worden om te registreren. Tweeëntwintig procent van de registratoren registreert meer dan 10 incidenten per jaar en zijn daarmee verantwoordelijk voor het merendeel van de registraties. In tegenstelling tot het aantal registraties en het aantal actieve registratoren, variëren deze cijfers nauwelijks de afgelopen jaren.

Voor een goed beeld van de veiligheid op school is het van belang dat mensen structureel registreren en niet alleen als zich een opvallend incident voordoet. Door registratie met een team uit te voeren, wordt de belasting per persoon lager, het zicht op de incidenten beter en kunnen de teamleden elkaar stimuleren en scherp houden.

In de jaaranalyse van verleden jaar zagen we groei van slecht naar matig registrerende scholen. Dit jaar is er een terugval naar vooral slecht registrerende scholen.

Het aantal registraties is het afgelopen schooljaar afgenomen. Het aantal registraties per registrator is stabiel gebleven. De afname van het aantal registraties kan toe geschreven worden aan de afname van het aantal actieve registratoren en wordt dus niet veroorzaakt door een afname van incidenten.

De afname van het aantal registraties wordt vooral veroorzaakt door de afname van het aantal registratoren. Het aantal registraties per persoon is niet veranderd. Scholen zetten minder tijd en menskracht in voor incidentenregistratie.

2.4 De incidenten van het schooljaar 2008 - 2009

Representativiteit van de gegevens

In de voorgaande paragrafen wordt gesproken over het komen tot een representatief beeld door middel van een goede organisatie. Het is van belang om te weten hoe representatief de gegevens van de incidenten zijn. Hoe beter het beeld, hoe effectiever het veiligheidsbeleid gemaakt kan worden.

Onze ervaring leert dat op scholen die beginnen met registreren in eerste instantie de incidenten waarbij duidelijk aantoonbare materiële of fysieke schade wordt opgelopen, worden geregistreerd. Bij vechtpartijen, vernielingen, diefstal en EHBO/ongevallen is er vaak direct aantoonbare schade die hersteld moet worden. Er is weinig discussie over hoe de situatie benoemd moet worden en de te volgen aanpak op school is duidelijk. Dit type incidenten vormt bij scholen die met registratie beginnen, het overgrote deel van de registraties.

Naarmate een school meer gaat registreren, worden er diverser en moeilijker benoembare incidenten geregistreerd. Pesten, seksuele intimidatie, discriminatie en wapenbezit komen dan ook in beeld. Deze incidenten zijn moeilijker te benoemen (of te vinden in het geval van wapens). Dit komt pas in beeld wanneer er bewust en gestructureerd beleid op wordt gemaakt.

Een enquête is een middel om een globaal beeld van de veiligheidssituatie op school te krijgen zonder de details van incidentenregistratie. Op veel scholen is echter sprake van enquêtemoeheid: het kost veel inspanning om iedereen een vragenlijst te laten invullen. Toch kan op deze manier zicht ontstaan op de totale omvang van het aantal incidenten en de omvang per type incident. Bovendien kunnen veiligheidsgevoelens in kaart gebracht worden, die niet uit incidentenregistratie naar boven komen.

Een groot onderzoek onder leerlingen (gebaseerd op een enquête onder 1.365 leerlingen) liet zien welke incidenten in werkelijkheid het meeste voorkomen op scholen.⁴ We geven hieronder de top tien van incidenten weer:

- 1 pesten
- 2 vechtpartij
- 3 vernieling
- 4 discriminatie
- 5 seksuele intimidatie
- 6 wapen
- 7 diefstal
- 8 brandstichting
- 9 drugs
- 10 bedreiging

Opvallend is dat pesten op de eerste positie staat en dat discriminatie en seksuele intimidatie in de top vijf staan. Dit zijn moeilijk te constateren voorvallen, maar ze komen wel heel vaak voor. Onze ervaring sluit aan op dit onderzoek. Naarmate een school meer en beter gaat registreren, neemt het aantal moeilijk benoembare incidenten in de top 10 toe. In dat geval beoordelen scholen regelmatig de incidenten en ontwikkelen op die manier duidelijkere definities. Wanneer deze definities breed in school gedragen worden, vergemakkelijkt dit de herkenning en vereenvoudigt het de registratie.

De cijfers

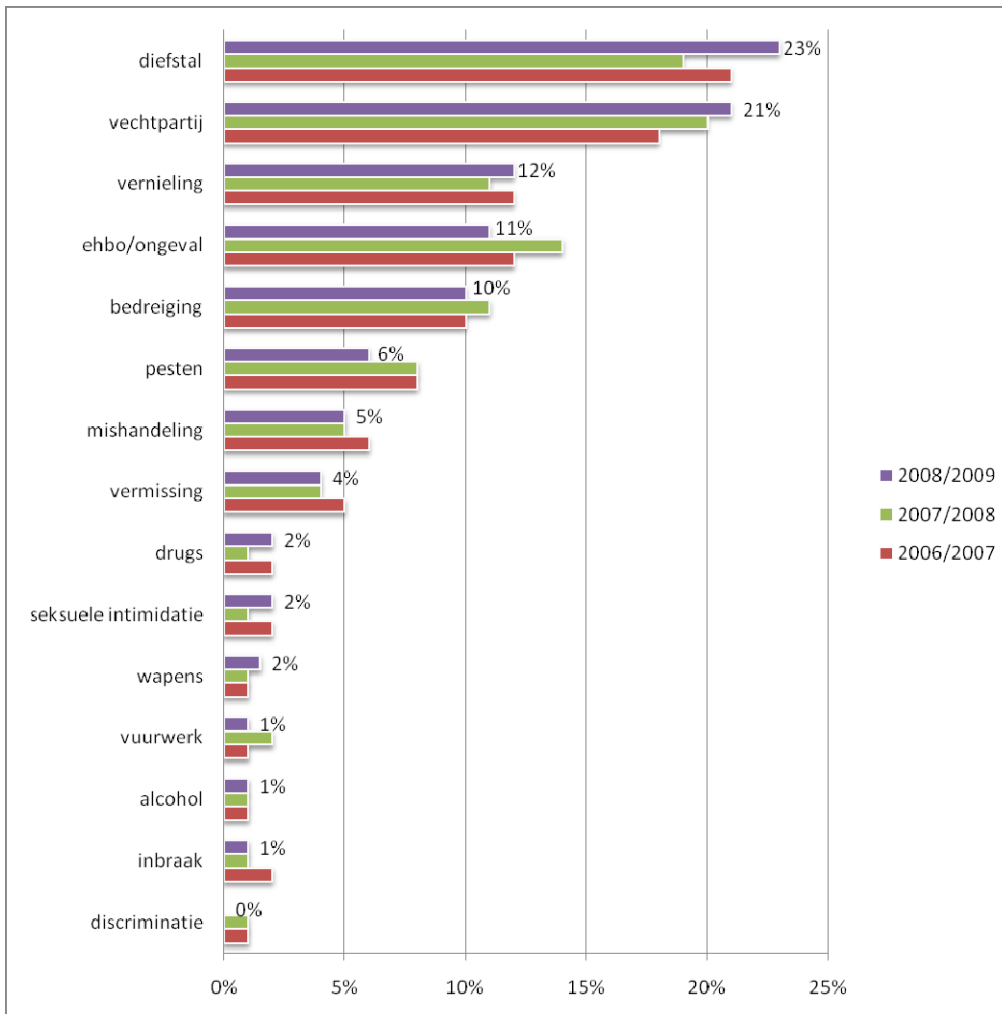
In totaal hebben alle deelnemende scholen ruim 7.063 incidenten geregistreerd in het schooljaar 2008 - 2009. Om de jaren goed met elkaar te kunnen vergelijken worden geen aantallen weergegeven, want er worden elk jaar wisselende aantallen incidenten in IRIS geregistreerd, maar percentages die aangeven hoe groot het aandeel van elk type is in het totaal aantal registraties. Op deze manier kunnen wij jaren met elkaar vergelijken, ook al zijn de absolute aantallen verschillend. Hierdoor wordt het mogelijk de verschillende jaren met elkaar te vergelijken.

Zowel diefstallen als vechtpartijen zijn het afgelopen schooljaar toegenomen *in procenten*. Omdat wij over procenten spreken betekent dit dus ook dat ergens anders iets afgenomen moet zijn. We zien dan ook dat afgelopen schooljaar ehbo/ongevallen en pesten is afgenomen.

Voor een goede vergelijking bekijken we alleen de incidenten die in afgelopen jaren ook zijn beoordeeld. Als kanttekening willen we meedelen dat een nieuwe typering 'ordeverstoring' zeer veel is geregistreerd. In de grafiek hieronder wordt dit totaal verdeeld over de verschillende soorten incidenten.

Noot ⁴ Deze resultaten zijn afkomstig uit een onderzoek onder leerlingen van 39 scholen voor voortgezet onderwijs in Amsterdam dat in 1999 is gehouden. Zie: www.vios-amsterdam.nl

Grafiek 1 Procentuele verdeling van de incidenten in IRIS 2006 – 2009



De top 5 van de incidenten beslaat het afgelopen schooljaar 77% van alle geregistreerde incidenten. Het jaar daarvoor besloeg de top vijf 75% van alle geregistreerde incidenten. Deze toename schrijven we toe aan de afname van het aantal registraties. In een dergelijke situatie worden altijd minder verschillende types incidenten geregistreerd. De wel geregistreerde incidenten zijn dan die incidenten die het eenvoudigst te duiden zijn, zoals diefstal, vechtpartijen en vernielingen.

De type incidenten in de top 5 zijn gelijk aan die van vorig jaar, maar geen enkel incident is op dezelfde plaats blijven staan. Opmerkelijk is dat de materiële incidenten (diefstal en vernieling) zijn gestegen en dat de persoonsgerichte incidenten (vechtpartij, ehbo/ongeval en bedreiging) zijn gedaald.

Materiële zaken

Als we kijken naar de vier materiële zaken (diefstal, vernieling, vermissing en inbraak) dan beslaan deze dit jaar 40% van alle incidenten. In het jaar 2007 – 2008 was dit nog 35%. Deze verschuiving is opvallend. De stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de toename van 4% bij diefstal. Dit is het percentage binnen het totaal van alle incidenten. Als we puur kijken naar de stijging van het aantal diefstallen ten opzichte van het aantal diefstallen verleden jaar zien we een stijging van 21%, wat zeker reden tot aandacht is. De ander procent stijging komt voor rekening van de vernielingen.

Als we kijken naar de locaties waar de meeste diefstallen voorkomen zijn dat met name de leslokalen, de kleedkamers en de fietsenstallingen. Opvallend veel elektronica wordt gestolen; mobieltjes, camera's, I-pods, maar ook sim-kaarten en geheugenkaarten. Verder zijn los geld en portemonnees en gewilde zaken, naast (merk-)kleding en scooters.

Persoonsgerichte agressie

De meeste vechtpartijen, mishandelingen, pesterijen en bedreigingen vinden plaats in het leslokaal, maar ook in behoorlijke aantallen in de gang en op het plein. Totaal maken deze incidenten 42% van het aantal incidenten uit, dat is ook dit keer meer dan de materiële zaken. In het schooljaar 2007 – 2008 was dit 44%. Ondanks de daling is dit jaar het percentage vechtpartijen toegenomen van 20% naar 21%. De daling wordt dan ook veroorzaakt door afname van het percentage bedreigingen (-1%) en het percentage pesten (-2%).

De meeste vechtpartijen vinden plaats in het leslokaal, gevolgd door het plein en de gang. Meestal begint het met woordenwisselingen en meningsverschillen. Ook zien we vaker dat de vechtpartijen tussen leerlingen van verschillende scholen ontstaan.

EHBO/ongevallen

Verleden jaar zagen we een sterke stijging van het percentage ehbo/ongevallen. De stijging vond al drie jaar op een rij plaats. Wij schreven toen: "*Het lijkt er op dat niet zozeer het aantal ongevallen en EHBO toeneemt, maar wel dat IRIS steeds vaker wordt ingezet als registratiemiddel als vervanging voor bijvoorbeeld schriftelijke registratie. Wij hebben sterk de indruk dat de registratie telkens gestructureerder wordt aangepakt en ook dat er een verschuiving is van de vroegere papieren registratie naar IRIS.*" Dit jaar zien we echter weer een daling met 3% en dat is na een stijging van 3 jaar op een rij opvallend.

Pesten

Ook bij pesten zien we een opmerkelijke daling van 2%. Waar we verleden jaar concludeerden dat we na de aanvankelijke sterke stijging (in de jaaranalyse uit 2005 – 2006) op een stabiele 8% voor de afgelopen jaren kwamen zien we nu weer een daling. Deze daling kunnen we echter toeschrijven aan een school die voorheen zeer veel pestincidenten registreerde, maar dit jaar daarmee gestopt is.

Wapens en overige incidenten

Verleden jaar constateerden we een grote stijging van het aantal gevonden wapens naar aanleiding van een anti-wapen campagne. Na de campagne, halverwege het schooljaar, zagen we een sterke daling van het aantal geregistreerde wapens. Toch blijven we dit jaar een verhoogd aantal geregistreerde wapens zien. De campagne heeft in ieder geval een verhoogde aandacht voor dit probleem in het onderwijs teweeg gebracht.

Onder de overige incidenten (vuurwerk, alcohol, discriminatie, drugs, inbraak en seksuele intimidatie) zitten zeer ernstige incidenten. Er zijn wat veranderingen ten opzicht van het schooljaar 2007 – 2008, maar die verandering van 1% naar 2% of omgekeerd kan door een minieme verandering en afronding komen. We spreken in dit rapport over de geregistreerde incidenten. Veel van de incidenten die vallen onder de categorie 'overig' worden maar weinig geregistreerd. Maar dat wil niet zeggen dat ze nooit gebeuren. Dit zijn namelijk typisch incidenten die ongezien kunnen gebeuren. In werkelijkheid zullen ze dus veel vaker voorkomen dan uit IRIS blijkt.

Ordeverstoring

Het kan zijn dat een school een specifiek veiligheidsprobleem zoals bijvoorbeeld loverboys, in de gaten wil houden. Hiervoor is het mogelijk om in IRIS eigen typen incidenten toevoegen. Dit soort incidenten zijn niet meegenomen in bovenstaande grafiek. Over het geheel genomen komt het niet veel voor dat scholen een bepaald type incident toevoegen. Toch is het vanuit het landelijke perspectief interessant om te zien of er nieuwe specifieke incidenten zijn die om aandacht vragen.

In het schooljaar 2007 - 2008 waren incidenten toegevoegd als: "Verstoren van de les", "verwijdering uit de les", "telefoonmisbruik", "brutaal" en "geen spullen". De aantallen waarmee dit gebeurde vroeg om meer aandacht. Vaak waren het kleine, veel voorkomende incidenten of liever gezegd situaties die tot een incident kunnen leiden. Bovendien was opmerkelijk dat oog voor deze kleine incidenten gepaard gaat met een behoorlijk representatief beeld van de andere incidenten en het lijkt er op dat de aandacht die deze scholen hieraan besteden ook leidt tot een goed beeld van de veiligheidssituatie. Wij concludeerden daarom in de vorige jaaranalyse dat veel scholen behoefte hebben aan het type incident "ordeverstoring" en hebben daarom per schooljaar 2008 – 2009 het incident "ordeverstoring" standaard in IRIS opgenomen.

Vanaf het begin van het schooljaar is "ordeverstoring" in grote aantallen ingevoerd en we zien nu dat bovengenoemde zelf toegevoegde type incidenten niet meer gebruikt zijn. Bovendien was er een substantieel lager aantal incidenten "anders" ingevoerd. Er is kortom grote behoefte aan de mogelijkheid om ordeverstoring bij te houden en bovendien blijkt dat oog voor dit soort kleine incidenten een beter inzicht in de veiligheidssituatie biedt.

2.5 De aanpak van school bij incidenten

Als een incident in IRIS wordt ingevoerd, is het mogelijk om vast te leggen welke aanpak is gekozen. Is er aangifte gedaan van het incident, is er een gesprek met de ouders gevoerd of is de leerling misschien geschorst? Hieronder staan alle opties met daarachter hoe vaak ze zijn gekozen. Overigens is het mogelijk meerdere reacties te combineren – in deze tabel staat alleen de eerst gekozen aanpak. Het komt ook veel voor dat dit onderdeel niet ingevoerd wordt, maar dit jaar zien we een behoorlijke stijging (+8%) van incidenten waarbij de aanpak wel ingevoerd is. Dit jaar is bij 65% van alle incidenten een aanpak ingevoerd.

Tabel 7: Aanpak incident door de jaren heen

Incident	2006/2007	2007/2008	2008/2009
waarschuwing	12%	14%	13%
schorsing	11%	12%	14%
lesverwijdering	5%	9%	6%
contact ouders	10%	9%	10%
opvang	12%	8%	6%
medische hulp	6%	8%	10%
aangifte	8%	7%	8%
melding bij politie	7%	6%	8%
bemiddeling	7%	5%	5%
taakstraf	3%	4%	2%
informatie uitwisselen	3%	3%	4%
doorverwijzing	3%	2%	2%
verwijdering school	1%	1%	1%
anders (in toelichting)	13%	13%	11%
Totaal	100%	100%	100%

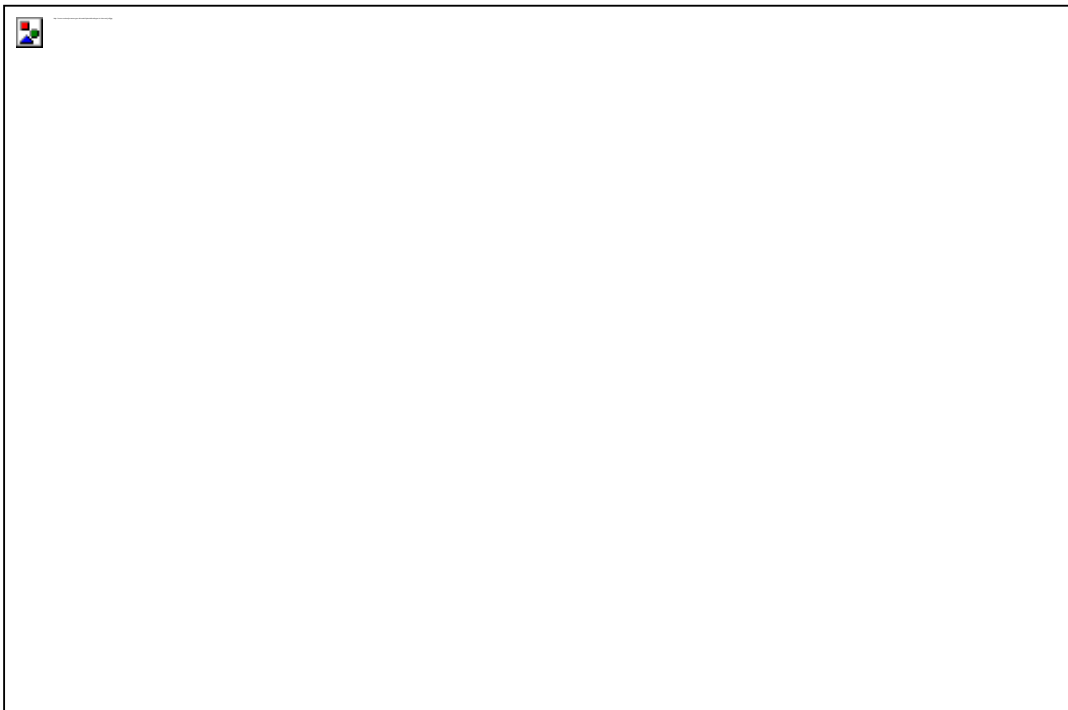
De verleden jaar gesignaleerde trend van hardere maatregelen bij incidenten in het onderwijs zet zich dit jaar voort.

De toename van het percentage schorsingen zoals we dat verleden jaar zagen, heeft zich ook dit jaar weer doorgezet. Elk jaar was er sprake van een toename van 9% in 2005 – 2006 naar 14% in 2008 – 2009. Verleden jaar stond de schorsing nog op de tweede plaats na de waarschuwing, nu is de schorsing de meest gehanteerde maatregel geworden. Verder zien we dat er zowel meer melding als aangifte bij de politie gedaan wordt.

In tegenstelling tot de structurele toename van de schorsingen, zien we een nog sterkere structurele afname bij opvang. Ook deze afname heeft zich de afgelopen 4 jaar voorgedaan van 14% in 2005 – 2006 naar 6% in 2007 – 2008. Waar we verleden jaar nog een sterke opmars van het percentage lesverwijderingen zagen, zien we dat dit jaar plotseling met 3% afnemen.

Aanpak per type incident

Er bestaat een sterke samenhang tussen het type incident en de aanpak. In de tabel op de volgende pagina wordt per incident weergegeven welke aanpak het meest wordt gehanteerd. Het percentage geeft aan hoe vaak voor die aanpak werd gekozen in het geval van dat incident. Alleen incidenten die meer dan 25 keer zijn geregistreerd staan in de tabel.



Tabel 8: Reactie van de school bij het incident

Incident	2007/2008		2008/2009	
	Reactie school	Hoe vaak gekozen?	Reactie school	Hoe vaak gekozen?
EHBO/ongeval	medische hulp	60%	Medische hulp	66%
inbraak	melding politie	43%	Aangifte	50%
drugs	schorsing	40%	Waarschuwing	40%
diefstal	aangifte politie	35%	Aangifte politie	29%
alcohol	contact ouders+ schorsing	32%	Schorsing	50%
wapens	schorsing	29%	schorsing	31%
pesten	waarschuwing	28%	waarschuwing	30%
vuurwerk	schorsing	28%	schorsing	56%
vechtpartij	schorsing	27%	schorsing	26%
discriminatie	waarschuwing	27%	Waarschuwing + lesverwijdering	18%
mishandeling	schorsing	22%	Schorsing	24%
bedreiging	schorsing	21%	schorsing	19%
vernieling	contact ouders	20%	Anders	22%
seks.intimidatie	schorsing	19%	schorsing	27%
vermissing	opvang	16%	aangifte	22%

Leesvoorbeeld: Bij EHBO/ongeval is medische hulp de meeste gekozen reactie van de school. Hiervoor wordt in 60% van de gevallen gekozen. Bij inbraak is het melden aan de politie de meest vertoonde reactie. Dit gebeurt in 43% van de gevallen.

Hoe lager het percentage voor een bepaalde reactie bij een incident op school is, hoe vaker er dus gekozen wordt voor meerdere, wisselende reacties. In bovenstaande tabel zien we dat bij ehbo/ongeval nog het meest consequent wordt opgetreden. Dit jaar is dat consequente gedrag met 6% toegenomen tot 66%. Het is natuurlijk ook logisch om bij fysiek letsel medische hulp in te roepen.

In het schooljaar 2007 – 2008 zagen we nog bij inbraak dat in 43% van de gevallen voor melding bij de politie werd gekozen, het afgelopen schooljaar werd de reactie aangifte bij de politie het meest gekozen en nam die reactie toe tot 50%, wat ook een logische reactie is en een consequenter beleid aanduidt.

Toch varieert bij de overige incidenten de reacties nog behoorlijk gezien de percentages onder de 50%. Opmerkelijk genoeg is er sprake van een consequentere aanpak, want bij de helft van de genoemde incidenten wordt gekozen voor schorsing. Bovendien is in de meeste gevallen bij die incidenten het percentage gestegen. In toenemende mate wordt bij alcohol, vuurwerk en seksuele intimidatie gekozen voor schorsing.

Ook dit jaar zien we scholen structureel voor de hardere reactie kiezen. De keuze voor schorsing gaat ten koste van de "zachtere" reacties zoals: lesverwijdering, taakstraf en opvang. De samenwerking met de politie lijkt enigszins toe te nemen, maar blijft laag. De voorkeur van de scholen ligt nog steeds bij het zelf oplossen van haar problemen.

3. Schoolveiligheid en incidentenregistratie

3.1 Veiligheid in het onderwijs

Een groot deel van de jongeren in de leeftijd van 10 tot 17 jaar plegen jaarlijks delicten⁵. Andere enquêtes geven aan dat leerlingen en personeel in het onderwijs zich in het algemeen wel veilig voelen⁶. Toch zijn er problemen met veiligheid in het onderwijs. Veiligheidsbeleid op basis van goede informatie komt maar moeizaam tot stand. Veel onderwijsinstellingen kennen nauwelijks de eigen veiligheidssituatie en zijn daardoor niet in staat om preventief beleid te voeren. Dit leidt tot ad hoc maatregelen, een weinig structureel veiligheidsbeleid en soms nare verrassingen.

Het is van groot belang dat elke school haar eigen veiligheidssituatie goed kent. Structureel veiligheidsbeleid op de scholen is een relatief nieuw fenomeen, dat door een aantal scholen enthousiast wordt opgepakt, maar er is gebrek aan ervaring. Voor goed veiligheidsbeleid is het nodig actuele gegevens te verzamelen en te analyseren. Met deze gegevens kan er bewust worden omgegaan met het schoolveiligheidsbeleid.

Onderwijsinstellingen beschikken nog maar zeer beperkt over de organisatie en de instrumenten voor een goede analyse van wat er op veiligheidsterrein aan de hand is. Er wordt weliswaar veel onderzoek uitgevoerd naar schoolveiligheid, maar dit gebeurt over het algemeen door derden. Deze externe onderzoeken worden gedaan vanuit verschillende perspectieven en belangen en zijn zelden op elkaar afgestemd. Bovendien komen de onderzoeksresultaten veelal pas na lange tijd bij het onderwijs zelf terecht en zijn deze te globaal om op een specifieke vestiging om te zetten in praktisch beleid.

Maar ook de interne kennis is gefragmenteerd. Veel mensen binnen de scholen hebben kennis van zaken die de veiligheid beïnvloeden. De conciërge, de facilitaire dienst, de mentor, de arbocommissie, de docenten, het zorg advies team en het management houden zich allemaal bezig met deelaspecten, maar zelden wordt deze kennis gebundeld ten behoeve van veiligheid.

De externe onderzoeken en interne praktische kennis zijn nauwelijks op elkaar afgestemd. De aanwezige kennis wordt niet omgezet in effectief veiligheidsbeleid op individuele locaties.

⁵ Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005, Wetenschappelijk Onderzoeks en Documentatie Centrum, Ministerie van Justitie.

⁶ "ontwikkeling van sociale veiligheid in het Voortgezet (Speciaal) Onderwijs 2006 – 2008", prof. dr. T. Mooij en drs. W. de Wit, ITS Radboud Universiteit Nijmegen en "Monitor sociale veiligheid in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) – 2006", MBO-raad

3.2 uitgangspunten voor school en veiligheid

Scholen moeten voor leerlingen en personeel een veilige omgeving vormen om in te werken en te leren. De kans dat personeel en leerlingen slachtoffer worden van agressie en geweld, dient minimaal te zijn. Dit betekent concreet dat een school zo veel mogelijk gevrijwaard is van zaken als diefstal, vandalisme, agressie/geweld, pesten, inbraken, brandstichting, vernieling, drugs/wapens en cybercrime. De aanpak van onveiligheid beperkt zich niet tot de school. Ook de omgeving van de school speelt een belangrijke rol: het schoolterrein, de schoolomgeving (buurt/wijk) en eventueel ook de routes van en naar school. Bij dit alles gaat het naast de feitelijke (objectieve) onveiligheid en criminaliteit ook nog om het gevoel van (subjectieve) veiligheid: men moet zich in en om school ook veilig kunnen voelen.

De kans dat er in en rond een school sprake is van onveiligheid en criminaliteit is een gegeven. Maar dat wil niet zeggen dat er niks aan te doen valt. De kans wordt weliswaar nooit nul, maar als de school er rationeel mee omgaat blijkt het goed mogelijk om tot een veiliger school te komen. Hiervoor is het nodig om:

- de feiten goed te inventariseren, registreren en analyseren;
- op grond daarvan een degelijk beleid te maken;
- waarbij de school steeds goed kijkt naar 'wat werkt en wat werkt niet'

Figuur 1 Analyse, doelen, doen en evaluatie: de veiligheidsbeleidscyclus



Er zijn veel factoren van invloed op de veiligheid op school. Ook zaken die men minder snel in verband zal brengen met (on)veiligheid kunnen juist een doorslaggevende invloed hebben op de veiligheid en het veiligheidsgevoel. In de aanpak is het daarom van belang goede randvoorwaarden te scheppen:

Samenwerking is vereist: alle partijen kunnen vanuit hun eigen ervaring, expertise en bevoegdheid, de onveiligheid in en rond scholen aanpakken. Van belang daarbij is dat deze partijen vooraf samen bepalen wat het probleem in en rond school nu precies is. Pas aan de hand van een gedegen analyse waar alle betrokkenen ook achter staan, kunnen de problemen op effectieve wijze benoemd en vervolgens opgelost worden. Een veilige school in een veilige omgeving vereist dus de inzet van verschillende partijen en daarmee een samenwerkingsverband.

De school is de initiatiefnemer: samenwerken moet, maar toch dient voorkomen te worden dat iedereen op iedereen gaat wachten. De school kan en moet altijd werken aan schoolveiligheid en is dan ook de belangrijkste partij en initiatiefnemer waar het de veiligheid op en om school betreft.

Werk van papier naar echte betrokkenheid: wij doen al jaren onderzoek naar veiligheid, veiligheidsbeleving, agressie en geweld in opdracht van gemeenten, departementen en instituties. Uit al deze onderzoeken en advies/aanpak praktijken blijkt duidelijk dat 'alleen beleid maken' niet voldoende is. Te vaak blijft de zaak dan 'in papier', 'op directie niveau' en bij 'de beleidsmensen' hangen. De aanpak komt niet tot leven in de hele organisatie. Ook bij scholen merken we te vaak dat er wel beleid is (op papier), maar dat bijvoorbeeld personeel of leerlingen niet weten dat dit beleid bestaat. Dat veel scholen veiligheidsplannen hebben, zegt niet zo veel. Papier is geduldig. De grote uitdaging is en blijft om een simpele set aan 'veiligheid essentialia' tussen de oren van bestuur, directies, personeel en leerlingen te krijgen.

3.3 Instrumenten ter ondersteuning van schoolveiligheidsbeleid

Een compleet beeld van de veiligheidssituatie op lokatie is noodzakelijk om effectieve maatregelen te nemen ter beperking en voorkoming van agressie en geweld, zodat de veiligheid verhoogd kan worden. Voor dit inzicht moet niet alleen bekeken worden welke incidenten plaatsvinden. Er dienen gegevens verzameld te worden over de aard en omvang van incidenten, overtredingen, misdrijven en onveiligheidsgevoelens in en rond de school bij personeel en leerlingen en eventueel ook bij derden.

Er zijn drie instrumenten ter ondersteuning van het veiligheidsbeleid in het onderwijs, te weten: (1) **incidentenregistratie**, (2) **enquête/monitor** en (3) **de schouw**. Hiermee kan de veiligheidssituatie onderzocht en geanalyseerd worden en op grond daarvan kan de beste aanpak en maatregelen gekozen worden.

Deze instrumenten moeten alle drie ingezet worden om tot een goed beeld te komen: een onderlinge vergelijking – in de sociaal wetenschappelijke onderzoek aangeduid als 'triangulatie'- kan in belangrijke mate gestandaardiseerd worden. Triangulatie is de inzet van verschillende methoden met als doel de betrouwbaarheid en validiteit te vergroten. Immers, als alle bronnen leiden tot dezelfde conclusie, is de kans groot dat de conclusie betrouwbaar is.

3.4 IRIS incidentenregistratie

IRIS incidenten registratie is een instrument dat scholen sinds 2002 vrijwillig en op eigen initiatief inzetten. We hebben geleerd dat registratie van incidenten niet zo makkelijk en vanzelfsprekend is als het lijkt te zijn. Omdat op bijna alle scholen alleen door personeelsleden incidenten worden ingevoerd, vormt incidentenregistratie altijd een onderschatting van wat er werkelijk gebeurt. Uit onderzoek blijkt dat alle personeelsleden samen slechts zo'n vijftien procent van alle incidenten te horen krijgen. De rest, vijfentachtig procent, van de incidenten is dus niet bekend bij het personeel.

Ook het benoemen van incidenten is niet altijd eenvoudig. Bepaalde incidenten zoals een vechtpartij of een vernieling zijn gemakkelijk te benoemen. Deze incidenten worden over het algemeen dan ook goed geregistreerd. Incidenten zoals pesten, seksuele intimidatie en discriminatie zijn veel moeilijker te benoemen. Alleen als een gezamenlijke, eenduidige definitie gehanteerd wordt, kunnen dergelijke incidenten goed geregistreerd worden.

Daar komt nog bij dat incidentenregistratie één van de vele taken is van het personeel. Wanneer registratie aan het takenpakket wordt toegevoegd, kost het de nodige moeite en tijd voordat dit in de praktijk van een individu en de organisatie wordt opgenomen.

Naarmate een school meer incidenten registreert, wordt het beeld op de werkelijke veiligheids situatie beter. Een groot deel van de scholieren tussen de 10 en 17 jaar raakt één of meerdere keren per jaar bij incidenten betrokken. Door de eerder beschreven organisatorische moeilijkheden rondom registreren, kan gesteld worden dat er bijna altijd groei mogelijk is in het aantal *geregistreerde* incidenten. Meer incidenten in IRIS betekent niet dat de school onveilig aan het worden is. Integendeel: het betekent dat de school steeds beter weet wat zich werkelijk afspeelt op school.

Kortom:

Hoe meer incidenten geregistreerd worden, hoe beter. Scholen waar veel incidenten worden geregistreerd, zijn beter in staat een goed en passend veiligheidsbeleid te voeren dan scholen waar weinig incidenten worden geregistreerd.

3.5 IRIS+ voor een volledige ondersteuning van het veiligheidsbeleid

De school onderzoekt de actuele veiligheidssituatie door gegevens te verzamelen over de aard en omvang van incidenten, overtredingen, misdrijven en onveiligheidsgevoelens in en rond de instelling bij personeel en leerlingen. Hiermee kan de veiligheidssituatie onderzocht en geanalyseerd worden en op grond daarvan kan de beste aanpak en maatregelen gekozen worden.

Incidentenregistratie binnen het schoolveiligheidsbeleid is een ondersteunend instrument. Incidentenregistratie alleen geeft een beperkt en onvolledig beeld van de veiligheidssituatie, wat ook al blijkt uit de representativiteit van de gegevens (zie 2.3). Voor goed veiligheidsbeleid moet incidentenregistratie gezamenlijk met het enquête-instrument en de schouw worden ingezet om tot een zo goed mogelijk beeld van de veiligheidssituatie te komen. Deze instrumenten moeten alle drie ingezet worden. Immers, als alle bronnen leiden tot dezelfde conclusie, is de kans groot dat de conclusie betrouwbaar is, als er verschillen zijn kan op specifieke terreinen naar de redenen gezocht worden. Door regelmatige evaluatie van de veiligheidssituatie neemt het veiligheidsbewustzijn toe.

Verschillende mensen hebben kennis van zaken die van belang zijn voor de veiligheid in school. De conciërge, de facilitaire dienst, de mentor, de arbocommissie, de docenten, het zorg advies team en het management houden zich allemaal bezig met deelaspecten van veiligheid. Door de inbreng en vergaring van die kennis te vereenvoudigen, wordt het mogelijk beter zicht op de veiligheidssituatie te krijgen. Door deze kennis eenvoudig te kunnen invoeren en met elkaar vergelijkbaar te maken, wordt het mogelijk om actuele beleidsinformatie te genereren.

Op dit moment wordt IRIS uitgebouwd tot een compleet schoolveiligheidsinstrument ter ondersteuning van structureel veiligheidsbeleid, het zogenaamde IRIS+, dat geïntegreerd aangeboden kan worden met onderwijs administratiesystemen. Het wordt mogelijk om op elk moment managementinformatie ten behoeve van veiligheid te raadplegen.

Bijlage 1: DSP7

DSP7 is in 2004 vanuit DSP-groep ontstaan en fungeert los van, maar in nauwe samenwerking met DSP-groep. DSP7 ondersteunt scholen in heel Nederland op maat bij het opzetten en uitvoeren van het veiligheidsbeleid en ontwikkelt ondersteunende middelen. De aanpak is praktisch en no-nonsense. Centraal staat de eigen verantwoordelijkheid en de zelfstandige uitvoer van het veiligheidsbeleid op school.

Een ondersteunend middel dat door DSP7 is ontwikkeld, betreft het webbased incidentenregistratie programma IRIS. Dit programma is marktleider voor scholen in het PO, VO en BVE. Op dit moment zijn de contracten gesloten om IRIS uit te breiden tot een compleet veiligheidsinstrument (met digitale schouw en monitor) én voor de standaardopname in de meest gangbare leerlingvolgsystemen. Scholen zijn hiermee nog beter in staat de veiligheidssituatie in eigen hand te nemen.

Software is echter niet meer dan een middel ter ondersteuning van veiligheidsbeleid. Op basis van informatie bieden wij de scholen meer: we helpen ze bij het opstellen van de aanpak, geven advies, fungeren als helpdesk en bieden ondersteuning. Wij kennen de veiligheidsproblematiek uit de eerste hand. De laatste jaren hebben wij honderden scholen bezocht en begeleid op het gebied van veiligheid. Wij hebben een eigen pakket van workshops en begeleiding ontwikkeld, het zogenaamde IRIS-schoolveiligheidspakket, waarmee wij hands-on werken in school. Daarbij werken wij nauw samen met personeelsleden uit alle geledingen.

Jaarlijks verschijnt de IRIS-jaaranalyse waarin de veiligheidssituatie in heel Nederland geanalyseerd wordt. DSP7 is dan ook aantoonbaar in staat praktische kennis te koppelen aan veiligheidsanalyses van landelijk tot op vestigingsniveau.



Bijlage 2: DSP-groep

DSP-groep is al sinds haar oprichting actief met projecten over 'scholen en veiligheid', 'veilig in en om school (VIOS)', en 'veilig rond en in school' (VRIS), agressie en geweld (op de werkplek). DSP-groep heeft veel publicaties (onderzoeken, adviezen, handboeken, handleidingen) op het terrein van scholen en veiligheid op haar naam staan. DSP-groep heeft samengewerkt aan diverse publicaties over agressie en geweld en ongewenste omgangsvormen op de werkplek.

Ook biedt DSP-groep ondersteuning aan de projectleiders die in en voor het onderwijs werken aan het voorkomen van agressie, geweld en onveiligheid. DSP-groep schreef op dit terrein meerdere handboeken/handleidingen en was betrokken bij het invoeren van veel projecten en beleid op dit terrein. DSP-groep kent het gemeentelijk beleid op het terrein van veiligheid en specifiek jeugd en veiligheid zeer goed. Verder onderzoekt DSP-groep in heel Nederland de aanpak Communities that Care (CTC) en werken/werkten meerdere DSP-ers voor Jeugd en Veiligheid in verschillende gemeentes.

Ook waar het gaat om het uitvoeren van de evaluatie van beleid en het vinden en beschrijven van goede voorbeeldpraktijken kan DSP-groep bogen op een brede ervaring. DSP-groep brengt bijvoorbeeld met grote regelmaat de aard en omvang van incidenten binnen bedrijven en instellingen in kaart. Andere voorbeelden van relevante projecten zijn de evaluatie van de Donnergelden (Marokkanenproblematiek), de secretarisfunctie van de werkgroep polarisatie en radicalisering bij BZK, diverse projecten op het terrein van Jeugdbeleid en Jeugdzorg (van 'Operatie jong' tot CJG's⁷ en ZAT's). Door haar uitgebreide evaluatiekennis weet DSP-groep goed de zin en onzin te onderscheiden van veel veiligheidsbeleid en veiligheidsaanpakken.



Noot ⁷ Zie bijvoorbeeld de door DSP-groep gemaakte brochure 'De verbinding van CJG met onderwijs' (mei 2009 i.o.v. VNG, OCW, J&G)



Analyse en rapport

Dhr. Sjoerd Boersma
Senior projectleider & partner
sboersma@dsp7.nl

Femke Beijerbergen
Junior adviseur
fbeijerbergen@dsp7.nl



Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam
www.schoolveiligheidspakket.nl



T 020 625 75 37
F 020 627 47 59